

INVENTOINTIRAPORTTI

Etelä-Savon rakennetun kulttuuriympäristön kohteiden (RKY) tarkistus

Kunta/kunnat:	Mikkeli Enonkoski Joroinen Savonlinna Sulkava Mäntyharju Pieksämäki
Valmistumisvuosi:	2015
Teettäjä/rahoittaja:	Etelä-Savon maakuntaliitto
Ohjausryhmä:	Sanna Poutamo
Inventoiija:	FM Teija Ahola, Selvitystyö Ahola
Ajankohta:	heinäkuu-lokakuu 2015
Inv. tarkoitus:	Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava
Tyypiselite:	Tilaajan kanssa ennalta sovittujen RKY-pudokkaiden (vanhojen 1993 rky aluekohteiden) ja maakunnallisesti merkittävän Savonrannan koskimaiseman arvojen tarkistus.

Inventoitavat alueet ja kohteet:

Anttolan kirkonkylä, sataman alue
Enonkosken kirkonkylä
Joroisten kirkonkylä
Jäppilän kirkonmäki ja Puotimäki
Karjulanmäen kylä ja kulttuurimaisema
Mäntyharjun vanha keskusta
Siirlahden maisema
Raikuun historiallinen maisema
Savonrannan kirkonkylän koskimaisema
Kivimäki, Alanko (maa- ja metsätalous)

ANTTOLAN KIRKONKYLÄ, SATAMAN ALUE

Maakunta: Etelä-Savo

10043

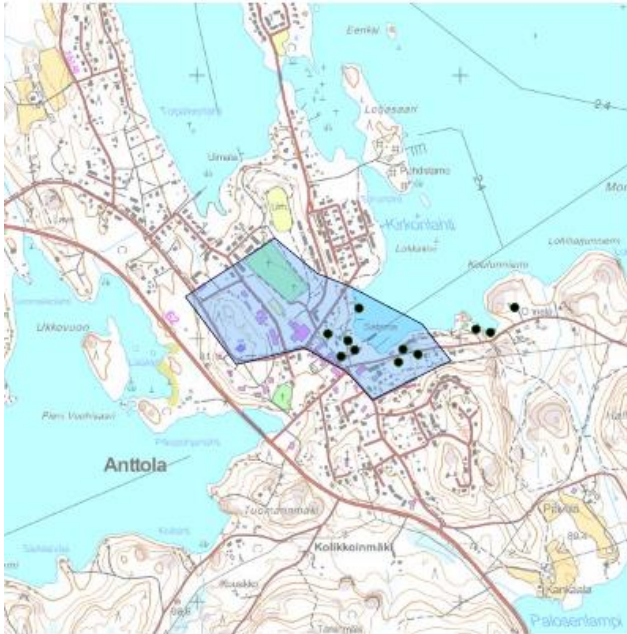
Kunta: Mikkeli

Kylä: Anttola

Aluetyyppi: arvoalue

A

ALUERAJAUS JA SIIJAINTIKARTTA

Vanha rajaus

Uusi rajaus

ALUEEN KUVAUS JA HISTORIA

Anttolan venesatama, kaksi venevajaa ja sauna

Satama

Maaseututaajaman ympäristökokonaisuus, johon kuuluu laiturialue Kirkonkylänlahden pohjukassa sekä jäljellä olevat jäänteet lahtea reunustaneesta puutaloasutuksesta ja rantarakennuksista aina Koulunniemeen saakka.

Laituri-aluetta suojaavat pyöreistä hirsistä ladottu aallonmurtaja. Satamaan liittyneestä puutaloasutuksesta on jäljellä yksi 1900-luvun alun hirsirakennus (ent. Ollikaisen talo) ja kaksi 1950-luvun rakennusta (Osula ja Vanha paloasema). - Näiden lisäksi on Kirkonkylänlahden rantamaisemassa vaikuttaviin vanhoihin taloihin luettava myös Koivulan lähellä sijaitseva puutalo Vanhanpappilantie 9:ssä sekä lahden pohjukassa sijaitseva Hietalahden pihapiiri. Kirkonkylänlahden

rannoilla on jäljellä viisi veden päälle rakennettua venevajaa, joista kolme lahden etelärannan poukamassa ja kaksi lahden pohjukassa. Maisemaa rikastuttaviin rantarakennuksiin lukeutuvat myös pienet saunat ja erilaiset lautaseinäiset pihavarastot, joista hyvänä esimerkkinä Patalahden venekatos ja sauna sekä Hietalahden rantarakennukset.

Seurakunnan alkuvaiheisiin ja pappilan perustamiseen liittyvän Vanhanpappilantien ympäristö vaihtelevine kalliomaineen ja eri-ikäisine taloineen muodostaa pienipiirteisen miljöön rannan tuntumaan. Tien varrelle jäävällä rantatontilla, Koulunniemessä, sijaitsee kirkonkylän ensimmäisen kansakoulun entinen keittolarakennus sekä hirsinen aitta ja halkoliiteri. Koulutalo on purettu.

Uuden rantakahvilan ja kevyen liikenteen väylän ja puiston tieltä purettiin venevajat, saunat ja Jukaraisen talo 1990-luvun puolivälissä. Myös kahvilan laiturin ja rantaviiva ovat tältä ajalta.

Reittiliikenne alkoi 1870-luvulla. Vesiliikennekausi oli vilkasta 1900-luvun alusta toiseen maailmansotaan asti, jolloin liikennöintikaudeksi 1.5-1.11 mm. palkattiin poliisi. Anttola oli merkittävä satama Mikkelin, Savonlinnan ja Lappeenrannan välisellä reitillä. Satamassa poikkesivat mm. Mikkelin ja Lappeenrannan välillä liikennöineet matkustajalaivat "Tähti"- ja "Tähti II". Laivaliikenne väheni merkittävästi II maailmansodan aikana. Satama oli mm. avolaiva "Ikolan" kotisatama.

Anttolan lotjapitäjän maine ei johtunut pelkästään anttolalaisten omistuksessa olevasta suuresta lotjamäärästä vaan anttolalaisten lotjanrakennustaidoista. Anttolassa rakennettiin vuosina 1890–1950 yli 150 lotjaa. Nykyisin satamassa on nähtävyytenä "Loviisa"-lotja.

Anttolan seurakunnan perustamisaikoihin Harvion ja Virjasen välisellä kannaksella ja sen lähiympäristössä oli vain muutama mäkitupa ja kauempana kartanon torppia. Anttolan kartano omisti koko Anttolan kylän alueen. Kirkonkylä laajeni 1800-luvun lopulla Kääriälän kylään, kun pappila rakennettiin sinne parin kilometrin päähän kirkosta. Pappilaan vievän rantatien eli nykyisen Vanhanpappilantien varteen nousi Anttolan kirkonkylän ensimmäinen kansakoulu. Vuonna 1917 Anttolan kirkonkylän keskuksessa asui runsaat 450 asukasta. Pikku hiljaa kirkonkylä taloineen on levittäytynyt läheiselle Veeranvuorelle, Tiilisaareen, Pölkinlahden rantamaisemiin ja aina Hovinmäelle asti. Valtaosa taloista on omakotitaloja.

ALUEEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

- Anttolan kirkonkylän kansakoulu
- Anttolan vanha apteekki
- Anttolan vanha paloasema
- Anttolan venevajat I
- Anttolan venevajat II
- Hietalahti, Anttola
- Koivula, Anttolan Seurojentalo
- Osula, Anttola
- Patalahti
- Vanhanpappilantie 4
- Vanhapappilantien punainen mökki

ALUEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas

- ☒ Kulttuurihistoriallinen
- ☒ Historiallinen
- ☒ Maisemallinen
- ☐ Muu

Arviointi: Perinteinen satamapaikka. Harvinaisen selkeästi satamakylän luonteen säilyttänyt kirkonkylä, yksi harvoista Etelä-Savossa. Vilkkaan laivaliikennöintikauden rakennuksista, kalastaja-asutuksesta, on jäljellä joitakin fragmentteja Anttolan keskustan puurakennuskantaa luonnehtii edelleen pienimittakaavaisuus.

KAAVATILANNE

Kaavat: 4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava (maV-alue).

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava:
RKY-pudokkaiden selvitystyö 2015

Nimiehdotus: Anttolan satama ja Kirkonkylänlahti
Aluerajaus: ks. kuvat > karttakuva 2015

MAAKUNNALLISEN MERKITTÄVYYDEN PERUSTEET

Anttola on satamakylä Saimaan rannalla. Liikekeskusta on pysynyt sataman luona, taajama on rakentunut satamaan johtaneisiin teihin tukeutuen. Taajaman ja vesistön välinen tärkeä vuorovaikutussuhde on säilynyt. Kirkolta laivasatamaan johtavan raitin eli pääkadun varteen keskittyy niin kaupankäynti kuin kunnalliset palvelut. Taajama on kannaksella, jossa rannat ovat melko tiiviisti rakennettuja lähes koko asemakaavoitetun alueen osalta. Kirkonkylänlahti on edelleen yksi merkittävistä taajaman sisääntuloväylistä. Työperäinen liikenne on vähentynyt ja satama on muuttunut vapaa-ajan veneilyä ja muuta turismia palvelevaksi kokoontumis- ja torialueeksi.

MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄT KOHTEET

Satama-alueella säilyneillä yksittäisillä vanhoilla puurakennuksilla on ensisijaisesti paikallista merkittävyyttä. Maakunnallista merkittävyyttä on Koivulalla, jonka arvot perustuvat rakennuksen omistus- ja käyttöhistoriaan sekä kyläkuvalaiseen merkitykseen.

MAAKUNNALLINEN VERTAILU

Puumalan kirkonkylä on toinen esimerkki vastaavanlaisesta satamakylästä, jossa toiminnallinen ja maisemallinen yhteys sataman ja keskustan välillä on säilynyt taajaman ominaispiirteinä, samoin Sulkavan kirkonkylä.

Järvenrantakylä on enemmänkin, mutta niissä satama-alueella ei ole ollut tai ei ole enää yhtä suurta merkitystä.

Anttolassa, samoin kuin Puumalassa, satama-alue ja liikekeskus on rakennettuna kulttuuriympäristönä menettänyt rakennusten purkamisen myötä historiallista kerroksellisuuttaan ja todistusvoimaansa. Anttolassa on kuitenkin vielä jäljellä taajaman yleisilmeeseen vaikuttavaa pienen rantakylän vaatimatonta, pienimittakaavaista rakennuskantaa, johon on sopeutettu kohtuullisesti myös osa rantojen uudisrakennuksista. Kirkonkylänlahden rakennettua maisemaa tulisi erityisesti tarkastella myös järven suunnalta, ja arvioida vesiltä käsin rantarakentamisen vaikutuksia satama-alueen kyläkuvaan.

PÄÄTÖKSET JA LAUSUNNOT

Liittohallitus 20.9.1988 § 190.

Liittohallitus 22.3.1989 § 75

Neuvonta-arkkitehdin lausunto 30.12.1991 ja kirje 14.7.1994

LÄHTEET JA VALOKUVAT

Museovirasto ja ympäristöministeriö, Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16/1993.

Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984.

Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet -rekisteri. Etelä-Savon maakunta-liitto.

Leena Lahdenvesi-Korhonen. Kylä Harvion ja Pitkäpohjanlahden rannalla. Anttolan keskustan maisemasuunnitelma. 2011

583, 1353, 1359, 6794, 6795, 30729, 37601

ENONKOSKEN KIRKONKYLÄ

Maakunta: Etelä-Savo

10327

Kunta: Enonkoski

Kylä: Simanala

Aluetyyppi: arvoalue

A

ALUERAJAUS JA SIJAINTIKARTTA

Vanha rajaus

Uusi rajaus

ALUEEN KUVAUS JA HISTORIA

Kirkonkylän kivikoulu (kansakoulu)

kirkko

Enonkosken kirkonkylää hallitsee Kirkonmäki. Enonkosken puukirkko on valmistunut vuonna 1886 (M. Schjerfbeck). Muodoltaan se on tornillinen pitkäkirkko, jossa on leveä poikkilaiva. Kirkkotarhaa reunustaa etelän puolella kivimuuri. Pitäjän vanha, hirsinen viljamakasiini on museokäytössä.

Enonkosken ylittävä vanha kivilaituri on vuodelta 1904. Sillan ympäristössä on jälkiä kirkonkylän vanhasta teollisuudesta. Kirkonkylän synnyttäneen sahan rakennuksista on jäljellä makasiini ja generaattorikopin jalusta.

Vanhaa rakennuskantaa on jäljellä kosken molemmilla rannoilla mm. seuratalo Koskela ja sahan historiaan liittyvä Hovinmäki.

ALUEEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

- Enonkosken kirkko
- Enonkosken kotiseutumuseo
- Enonkosken kunnantalo
- Enonkosken neuvola-lääkäritalo
- Enonkosken osuuskauppa
- Enonkosken sahan jäänteet
- Hovinmäki
- Kanttorila
- Kirkkoherranvirasto, Enonkoski
- Kirkonkylän koulu, Enonkoski
- Koskela, maamiesseurantalo
- Kuokkasen kauppiastalo
- Seurakuntatalo, Enonkoski
- Urheilukenttä

ALUEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas

- ☒ Kulttuurihistoriallinen
- ☒ Historiallinen
- ☒ Maisemallinen
- ☐ Muu

Arviointi: Kirkonkylän keskusta, jossa on säilynyt monipuolisesti kirkonkylän palvelurakenteen kehitykseen liittyvää rakennusperintöä eri aikakausilta ja aluekokonaisuudeksi keskittyneenä. Kosken rannalla vanhan sahan jäänteet. Joen ylittää museosillaksi nimetty kivihoivisilta vuodelta 1902.

KAAVATILANNE

Kaavat: Etelä-Savon maakuntakaava 4.10.2010. Merkintä maV.

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava: RKY-pudokkaiden selvitystyö 2015

ks. kuvissa karttakuvat kahdesta uudesta aluerajauksesta

ALUEEN MAAKUNNALLISEN MERKITTÄVYYDEN PERUSTEET

Enonkoski on toinen eteläsavolaisista vesivoimakauden teollisuuden vaikutuksesta syntyneistä kirkonkylästä. Alueella toimineet tehtaot, saha ja etenkin lasitehdas vaikuttivat 1850-luvulta lähtien siihen, että syntyi Enonkosken seurakunta ja myöhemmin oma kunta. Kirkko perustettiin kosken rannalle. Enonkosken ensimmäinen saha toimi vesivoimalla. Sahan toiminta kirkonkylässä päättyi 1900-luvun alussa. Nykyinen kirkonkylätaajama, ja siellä kunnantalon ja kirkon välinen yleisten rakennusten korttelikokonaisuus on muodostunut kosken ympärille 1900-luvun aikana.

Kirkkomaan vieressä, maantiestä haarautuvan pistokadun (Kirkkokadun) varrella on säilynyt poikkeuksellisen tiivis ja monipuolinen seurakunnallisen ja kunnallisten rakennusten ryhmä: kirkko, seurakuntatalo, pappila (kirkkoherranvirasto), kanttorila, neuvola-lääkärintalo, kunnantalo, koulut ja kotiseutumuseo. Aikaansa edustavat rakennukset ilmentävät Enonkosken kunnan kehityshistoriaa ja laajemmin myös valtion

harjoittamaa normiohjausta ja taloudellista ohjausta, minkä vaikutuksesta syntyi maan kattava verkosto erilaisia palvelurakennustyyppisiä, kuten terveystalot ja erityyppiset koulurakennukset. Paikallisesta suunnittelusta huolimatta kuntien ja seurakuntien palvelurakennustyypit ovat hyvin tunnistettavia.

Kirkonkylän aluerakenteen peruselementteihin ei ole tehty merkittäviä muutoksia. Kirkko on kylän tunnusrakennus ja sitä vastapäätä on säilynyt vesisahan konttori- ja asuintiloiksi rakennettu puutalo. Vanha maantie kulkee entisellä linjauksellaan ja keskittää kaupalliset palvelut molemmin puolin koskea. - Rakennusajalleen tyyppisiä, kyläkuvaan historiallista kerroksellisuutta muodostavia liikerakennuksia ovat: entinen osuuskauppa makasiinin luona ja Kuokkasen kauppatalo sekä kaksikerroksinen, rapattu osuuspankkitalo.

Enonkoskelta on valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi osoitettu liikennehistoriallinen kivilta ja teollisuushistoriaan liittyvät sahan jätteet. - Etelä-Savossa harvinaistunutta kaupan rakennusperintöä 1900-luvun alusta edustavat osuuskaupan talo ja Kuokkasen kauppatalo jäävät rky-rajauksen ulkopuolelle, mutta ovat keskeisiä koskiympäristön historiallisen ilmeen ja rakennetun ympäristön miljööön muodostajia; sillan maisemallista suojavyöhykettä.

MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄT KOHTEET ALUEELLA

Alueelta aikaisemmin maakunnallisiksi arvotetut kirkko ja kotiseutumuseo sekä modernin rakennusperinnön inventoinnin yhteydessä maakunnalliseksi arvotettu neuvola-lääkärintalo.

KOHTEET ALUEEN ULKOPUOLELLA

Seurantalo Koskela rakennettiin vuosina 1915 - 16 talkootyönä Enonkosken Maamiesseuran seurataloksi. Taloa laajennuksen 1930-luvulla suunnitteli hyvinkääläinen rakennusmestari Heikki Siikonen, joka oli tuottelias, arvostusta saanut rakennusmestari, joka laati myös rakennusoppaita. Vuosina 1939 - 44 Koivulassa toimivat suojeluskunta ja Lotta Svärd -yhdistys. Koskela on aina ollut Enonkosken kirkonkylän merkkirakennuksia, joka erottuu kylän rakennuskannasta kokonsa ja arkkitehtuurinsa puolesta. Maakunnallisesta merkittävyttä.

MAAKUNNALLINEN VERTAILU

Syntyhistorialtaan samankaltaisia, koskipaikan luo syntyneitä eteläsavolaisia kirkonkylä on Enonkosken lisäksi vain Savonrannan kirkonkylä (sahakylä).

Kulttuurihistoriallisesti edustavia hallinto- ja palvelurakennusten korttelialueita on säilynyt muissakin eteläsavolaisissa kirkonkylissä, kuten Anttolassa (ajallisesti yhtenäisempi), Ristiinan kirkonmäellä (vanhempi) ja Hirvensalmella (vain kunnallisia).

Enonkoskella on erityistä toimintojen monipuolisuus ja rakennuskannan ajallinen kerroksisuus. Korttelialueella on kunnan keskushallinnon, sivistys- ja kulttuuripuolen ja terveydenhuollon toimintoja sekä seurakunnan palvelurakennuksia ja virka-asuntoja. Alueella sijaitsevista modernin rakennusperinnön edustajista on terveystalo-neuvola arvioitu modernin rakennuskannan inventoinnissa maakunnalliseksi ja kanttorila sekä kirkkoherranvirasto (ent. pappila) ja seurakuntatalo kulttuurihistoriallisesti merkittäviksi. Alueelta on inventoimatta suuria ikäryhmiä varten rakennettu kivikoulu 50-luvulta ja Enonkosken kouluna toimiva 70-luvun koulurakennus.

LÄHTEET JA VALOKUVAT

Rakennettu ympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16/1993. Museovirasto - Ympäristöministeriö.

Etelä-Savon rakennusperintö. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 1984:114.
Joensivut. Elämänvirtaa Enonjokivarressa. Turenki, 2006.

JOROISTEN KIRKONKYLÄ

Maakunta: Etelä-Savo

10355

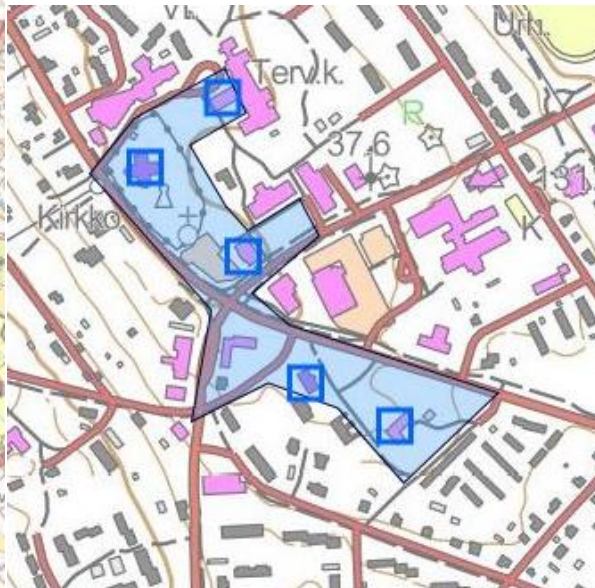
Kunta: Joroinen

Kylä: Häyriä

Aluetyyppi: arvoalue

A

ALUERAJAUS JA SIJAINTIKARTTA

Vanha rajaus

Maakuntakaavassa osoitettavat kohteet

Kunnantalo

Kellotapuli

ALUEEN KUVAUS JA HISTORIA

Joroisten kirkonkylä on uudisrakentamisesta huolimatta säilyttänyt pääosin perinteisen mittakaavansa ja joukon julkisia rakennuksia. Pieksämäentien varrelle on keskittynyt vanhoja liike- ja asuinrakennuksia.

Joroisten puukirkko on rakennettu 1792 - 93, vihitty käyttöön 1795. Muodoltaan se on tasavartinen ristikirkko, jonka ristikeskuksesta kohoaa pieni lyhtytorni. Erillinen kellotapuli on vuodelta 1772. Vanha hautausmaata ympäröi kivimuuri. Vanha kunnantalo on rakennettu 1870-luvulla ja se toimi

alkuun kunnanlääkärintalona. Tuomaalassa on toiminut Haapaniemen kadettikoulu sekä eräs maamme varhaisimmista kansanopistoista.

Päivitys 2015 (Ahola): Joroisten kirkonkylä on Savontien varrella sijaitseva mäkikylä. Keskusta sijaitsee maiseman pääsuuntausta noudattelevan kaakon - lounaan suuntaisen harjanteen laella, jossa etenkin Mutalantieltä koilliseen avautuu komea kaukomaisema. Asutusrakenne ei tukeudu vesistöön.

Kirkonkylän palvelut ja hallinto keskittyvät vanhan risteyskeskuksen ympärille. Kirkon ja kunnan julkiset rakennukset sijaitsevat vierekkäin. Torin reunalla on vanha kunnantupa ja terveysaseman osana on säilynyt 1930-luvulla rakennettu kunnansairaalan kivirakennus. Savontie on ollut merkittävä kaupan keskittäjä. Kirkonkylälle tyypillistä keskusta-alueiden kehitystä ilmentää 1900-luvun eri vuosikymmeniltä olevien puu- ja kivirakennuksien rajaama raittikohta Kirkonmäelle nousevan Koskentien alkupäässä. Entinen Joroisten Osuuskaupan (ainakin välillä ollut ok:n käytössä) aumakattoinen liiketalo (ravintola yläkerrassa) 1950-luvulta on liikenneväylien korkeustasojen muutoksista huolimatta edelleen ydinkeskustan tunnusrakennuksia. Sen vieressä on tyypillinen 1940-luvun alun aumakattoinen lautavuorattu liiketalo sekä Asemantien risteyksessä kaksikerroksinen, harjakattoinen ja julkisivuiltaan rapattu liikerakennus (n. 50-luvulta, ent. E. Nojosen kirjakauppa).

Taajama-alue jakautuu kohtuullisen selkeästi eri-ikäisiin asutokorttelikokonaisuuksiin, joista taajamakuullisesti vaikuttavin on Pieksämäentien puutaloalue, yhdellä taajaman sisääntuloväylästä. Viime sotien jälkeistä asuntoaluerakentamista edustaa, rakentamisen pääsuuntauksesta (kaakon-luoteen suunnasta) poikkeava kaareva Koulukatu. Kadun pohjoispäässä sijaitseva koulurakennusryhmä (kolme rapattua kivitaloa) on rakennushistoriallisesti arvokas esimerkki viime sotien jälkeisestä koulurakentamisesta.

Päivitys 2015 (Ahola): Joroinen on ollut itsenäinen seurakunta 1630-luvulta lähtien, sitä ennen se oli ollut Rantasalmen kappeliseurakunta. Nykyiset puukirkko ja tapuli ovat 1700-luvun jälkipuolelta.

Joroisissa kirkkomaa on tienristillä. Koskentie-Mutalantie on osa 1770-luvulla yleiseksi maantiekseksi perustettua Savontietä, joka haarautui vanhemmasta Suuresta Savontiestä Juvalla ja jatkoi Joroisten ja Leppävirran kautta pohjoiseen Savoan ja sieltä Pohjanmaalle. Kulkureitti pohjautuu 1600-luvulla käytössä olleeseen postitiehen. Kirkon luona maantiestä haarautuva Pieksämäentie rakennettiin kahdeksan kyynärää leveäksi tieksi työllisyystöinä vuosina 1845–46, ja maantiekseksi se määriteltiin 1854.

Kirkko rakennettiin Häyriän rekisterikylään. Keskeisellä paikalla kirkonmäellä sijainnut tila ostettiin kirkkoherran pappilaksi. Nykyään tällä vanhalla asuinpaikalla, puistomaisessa pihapiirissä on ulkoasultaan alkuperäisenä säilynyt jugendtyylinen kirkkoherran pappila vuodelta 1904. Yrjö Vaskisen suunnittelema, vuonna 1933 rakennettu klassistinen seurakuntatalo sijaitsee keskeisellä paikalla kirkonkylän pääraitin varrella, pappilan ja kirkon välissä.

ALUEEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

- Joroisten kirkko ja kellotapuli
- Joroisten vanha kunnantalo
- Joroisten vanha sairaala
- Kontula
- Koskentien liikerakennus (Seurasali)
- Meijeri
- Pohjoistalo
- Tuomaala

ALUEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas

- ☒ Kulttuurihistoriallinen
- ☒ Historiallinen
- ☒ Maisemallinen
- ☐ Muu

Arviointi: Uudisrakentamisesta huolimatta pääosin perinteisen mittakaavansa ja joukon vanhoja julkisia rakennuksia säilyttänyt kirkonkylä. Mäkikylä, jonka kuntakeskus on rakentunut vanhan Savontien ympärille. Kirkolliset rakennukset ja pappila puistoympäristöineen sekä vanha tienristi ydinkeskustan erityispiirteitä.

KAAVATILANNE

Kaavat: 4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava.

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava
RKY-pudokkaiden selvitys 2015:

ks. Esitys pienemmästä aluekokonaisuudesta, tai vaihtoehtoisena tapana kohdemerkinnät.

MAAKUNNALLISEN MERKITTÄVYYDEN PERUSTEET

Joroisten kirkonkylän ydinkeskustassa on yksittäisiä maakunnallisesti merkittäviä rakennuksia, jotka maakuntakaavassa on otettavissa huomioon taajama-alueella olevina arvokohteina. Vanhoja kohteita ovat: kirkko ja tapuli, vanha kunnantoimisto, Pohjoistalo, Tuomaala ja meijeri. Lisäksi ydinkeskustan maakunnallisesti merkittäviin kuuluvat perustellusti kirkkoherran pappila (Yläpappila) ja seurakuntatalo. Niiden lisäksi esitetään maakunnalliseksi kohteeksi vanhaa sairaalaa. Näiden lisäksi on aikaisemmin pidetty maakunnallisena kohteena vanhaa postitaloa, jonka ylläpito on viime vuosina laiminlyöty. - Postitalo on osa 1900-luvun alkupuolella rakentunutta kauppapalvelujen keskittymää vanhan maantien varrella. Tiivis rakennusten rajaama katuosuus 1940-50-luvuilla rakennetuin liikerakennuksin on tärkeä osa taajamakuvaan historiallista monipuolisuutta. Pieksämäentie muodostaa edelleen tilallisesti ja rakennuskannaltaan tasapainoisen taajaman sisään tuloväylän, jossa rakennetun ympäristön luonne palautuu pääasiassa viime vuosisadan alku- ja keskivaiheeseen.

On kuitenkin perusteita rajata maakunnallisesti merkittäväksi myös kirkon ja pappilan välinen ydinkeskusta mäen laelta, vanhan risteysalueen ympäriltä (aluerajaus ks. kuvissa oleva kartta). Alueella on säilynyt kirkonkylän vanhimmat maankäyttöä ohjanneet tekijät: maantiet, pappila (Häyriän tilan paikalla) ja kirkkomaa sekä kunnan palvelut (hallinto, terveyspalvelut). Eri-ikäinen rakennuskanta on arkkitehtuuriltaan edustavaa ja kuvastaa kirkonkylän kehitystä myös maallisen hallinnon keskuksena. Alueen arvoihin kuuluu eri osatekijöiden välinen tila ja näkymälinjat (kirkko - seurakuntatalo). Koulunkadun vanhat kivikoulut jäävät erilleen, mutta ansaitisivat kuulua keskustan arvokasrakennusten ryhmään.

MAAKUNNALLINEN VERTAILU, Mitä kirkonkylätaajamissa on arvotettu maakunnallisesti merkittäviksi?

Vastaavia historiallisen maantien varrella ja mäkielänteellä sijaitsevia kirkonkyläjä ovat: Juvan kirkonkylä-kuntakeskus, mäkikyliin lukeutuu myös Heinävesi. Näistä molemmista maakunnallisina arvoalueina lähinnä kirkkomaa, mutta Heinävedellä myös ympäröivä peltoalue.

Kirkonkyläjä, joissa arvokas kirkkoympäristö käsittää kirkkomaa lisäksi myös muuta taajama-alueita palvelu- ja asuntoalueineen ovat seuraavat: Enonkoski, Kangasniemi, Jäppilä, Puumala, Punkaharju, Sulkava, Haukivuori, Ristiina, Savonranta, Anttola ja Mäntyharjun kirkonkylän vanha keskusta.

Näissäkin Sulkavalla, Ristiinassa, Haukivuorella ja Mäntyharjulla maakunnallinen merkittävyys nähdään ensisijaisesti "vanhassa keskustassa".

Ne kirkonkylät, joissa rajauksen sisälle jää taajaman eri aikavaiheita ovat Joroisten lisäksi etenkin sahakylät Enonkoski ja Savonranta, vedenjakajalta maatalouskylä Jäppilä, satamakylistä Puumala ja Kangasniemi.

LÄHTEET JA VALOKUVAT

Rakennettu ympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993.
Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16/1993. Museovirasto - Ympäristöministeriö.

JÄPPILÄN KIRKONMÄKI JA PUOTIMÄKI

Maakunta: Etelä-Savo

10380

Kunta: Pieksämäki

Kylä: Jäppilä

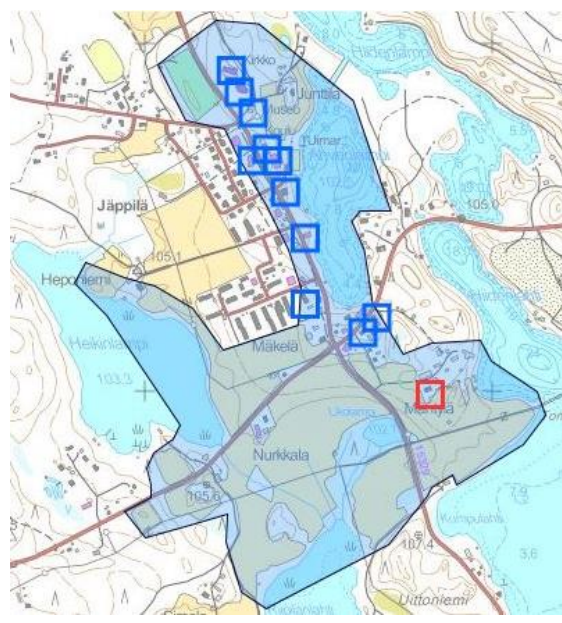
Aluetyyppi: arvoalue

A

ALUERAJAUS JA SIJAINTIKARTTA

Vanha rajaus

Uusi rajaus

ALUEEN KUVAUS JA HISTORIA

Jäppilän kotiseutumuseo

Junttilan rakennusryhmä

Kirkon lähiympäristössä on säilynyt kappale kirkonkylää sen ensimmäisen polven asussa: kirkko ja kivi-aidalla ympäröity kirkkotarha, kiviaidan reunustama hautausmaa, viljamakasiini, koulu, kunnantalo sekä vanhempaa asutusta - Kotamäen ja Laaksotien varrella. Kirkon edustalla oleva kenttä on toiminut kauan markkinapaikkana. Junttilan tilan rakennukset ovat 1900-luvulta.

Puotimäki on Jäppilän kirkonkylän kaupallisten toimintojen keskus Pieksämäki-Varkaus- ja Suonenjoki-Joroinen -maanteiden risteyksessä olevalla mäellä. Vanhimmat rakennukset ovat viime vuosisadan vaihteesta, jälleenrakennuskausi muodostaa oman aikavaiheen ja nuorimmat liiketalo -kaupat ja pankit - ajoittuvat 1970- ja 1990-luvuille. Vanhimmillä kaupparakennuksilla ja pappilalla on rakennushistoriallista arvoa ja kievarilla paikallishistoriallista arvoa.

ALUEEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

- Jäppilän kievari
- Jäppilän kirkko
- Jäppilän kirkonkylän koulu
- Jäppilän kotiseutumuseo
- Jäppilän pappila
- Jäppilä-talo
- Kauppatie 3
- Kauppatie 7, Pihlajarinne
- Puotinmäen osuuspankkitalo

ALUEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas

- ☐ Kulttuurihistoriallinen
- ☐ Historiallinen
- ☒ Maisemallinen
- ☐ Muu

Arviointi: Peltomaiseman äärellä sijaitseva, perinteisen mittakaavansa säilyttänyt kirkonkylä. Kirkonkylän etelälaidalla omaleimaisuutensa säilyttänyt Puotinmäen vanha liikekeskus, joka on eri-ikäisten liikerakennusten, teiden ja maiseman muodostamalla kokonaisuus.

KAAVATILANNE

Kaavat: 4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava (maV-alue).

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava
RKY-pudokkaiden selvitys 2015:

Uusi nimiehdotus: Jäppilän kirkonkylän kulttuurimaisema

Ks. kuvissa karttakuva uudeksi aluerajaukseksi.

MAAKUNNALLISEN MERKITTÄVYYDEN PERUSTEET

Jäppilä on aina ollut maatalousvaltainen kirkonkylä, jossa näihin päiviin on säilynyt vanha, taajamaan rajautuva viljelymaisema. Kirkonkylän seudulla maisema ilmentää maatalouteen perustuvan maankäytön historiallista jatkuvuutta poikkeuksellisen edustavana ja voimaperäisenä verrattuna moneen muuhun eteläsavolaiseen kirkonkylään. Tämän vuoksi vanhaa aluerajausta laajennettiin käsittämään Mäntylän ja Nurkkalan peltomaisemat. Ne kuuluvat historiallisesti ja maisemallisesti oman maarekisterikylänsä eli kirkonkylän yhteyteen. - Alueeseen sisältyy Heikinlammen viljelty ranta-alue, mutta ulkopuolelle jätettiin pappilan pelloille rakennetun asuntoalueen taakse jäävä Heponiemen ja kyläasukasvälinen peltoalue.

Jäppilän kirkonkylän kulttuuriympäristökokonaisuuden ydinalueita ovat harjulla, lammen rannalla, sijaitseva nauhamainen kyläasutus, kaupallisten palvelujen keskittymä maanteiden risteyksessä sekä länsi- ja eteläpuolella olevat kirkonkylän maatalousalueet. Mäntylän maatilat talouskeskus on harjanteella, pellot Syvänsin rannalla. Nurkkalan maatalo on alavammalla maalla, peltujen ja laidunmaiden keskellä. Pihat ovat avoimia. Mäntylän pihan johtaa kuusikuja.

Jäppilän Puotimäki on varhainen esimerkki yksinomaan kaupan lähtökohdista syntyneestä liikekeskustasta maanteiden risteyksessä, erillään kirkosta ja julkisista palveluista. Sen kehittyminen on nähtävästi alkanut jo 1800-luvun lopulla, vilkkain aikakausi kesti 1900-luvun jälkipuolelle. Rakennukset ovat osin uusiutuneet, kirkolle lähtevää tietä on siirretty hieman etelämmäksi, mutta kaupallisilla palveluilla on ollut jatkuvuutta. Kirkonkylän ainoa päivittäistavarakauppa toimii Puotimäellä.

MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄT KOHTEET ALUEELLA

Rakennushistoriallisten, historiallisten ja/tai maisemallisten perusteiden nojalla maakunnallista merkittävyyttä on edelleen maakuntakaavan vanhoilla kohteilla: Mäntylä, kirkko, kotiseutumuseo, kirkonkylän puukoulu ja kievari sekä pappila. Pappilalla on historialliset ja maisemalliset arvoperusteensa, mutta sen rakennushistorialliset arvot ovat heikentyneet kokonaisvaltaisessa peruskorjauksessa. Modernin rakennusperinnön inventoinnin yhteydessä on Jäppilän seurakuntatalo arvoltaan maakunnallisesti merkittäväksi.

MAAKUNNALLINEN VERTAILU

Jäppilän kirkonkylän sijainti laajan avoimen peltomaiseman reunalla on nykyään varsin ainutlaatuista Etelä-Savossa. Tavallisesti kuntakeskuksiksi kasvaneet kirkonkylät ovat laajentuneet ympäröiville peltoalueille. Jäppilän tapaisia kehityksestä sivuun jääneitä pieniä kirkonkylä on esimerkiksi Virtasalmella, Hirvensalmella, Pertunmaalla ja Haukivuorella, mutta niistä yhdessäkään maatalous ei ole läsnä kyläkuvassa vastaavalla tavalla kuin Jäppilässä. Vaikuttavimpana maisemaelementtinä on yleensä vesistö, maakunnalle tyypillisesti.

Jäppilän Puotimäki on varhainen esimerkki yksinomaan kaupan lähtökohdista syntyneestä liikekeskustasta maanteiden risteyksessä, erillään kirkosta ja julkisista palveluista. Sen kehittyminen on nähtävästi alkanut jo 1800-luvun lopulla, vilkkain aikakausi kesti 1900-luvun jälkipuolelle. Rakennukset ovat osin uusiutuneet, kirkolle lähtevää tietä on siirretty hieman etelämmäksi, mutta kaupallisilla palveluilla on ollut jatkuvuutta. Kirkonkylän ainoa päivittäistavarakauppa toimii Puotimäellä.

LÄHTEET JA VALOKUVAT

Etelä-Savon maakuntaliitto. Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet –rekisteri. Inventointikortti vuodelta 1984 Kirsti Kovanen.

Museovirasto ja Ympäristöministeriö, Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16/1993.

Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984.

Etelä-Savon maakuntaliiton arkisto 3558-3565, 6111-6114, 8505-8508, 10518, 10519, 25523-25530, 30311-30312, 43311-43314, 43317.

Etelä-Savon kulttuuriperintötietokanta kuntoon -hanke, digitaalinen kuva-arkisto. Etelä-Savon Ely-keskus, Mikkeli. Värikuvat 17.9.2014.

KARJULANMÄEN KYLÄ JA KULTTUURIMAISEMA

Maakunta: Etelä-Savo

10292

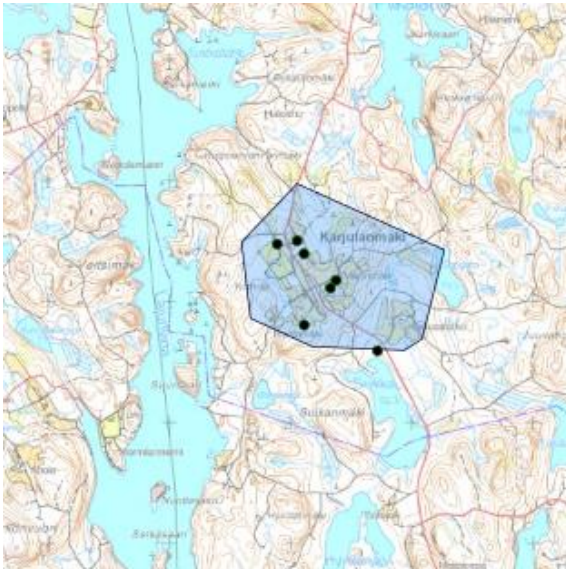
Kunta: Sulkava

Kylä: Karjalanmäki

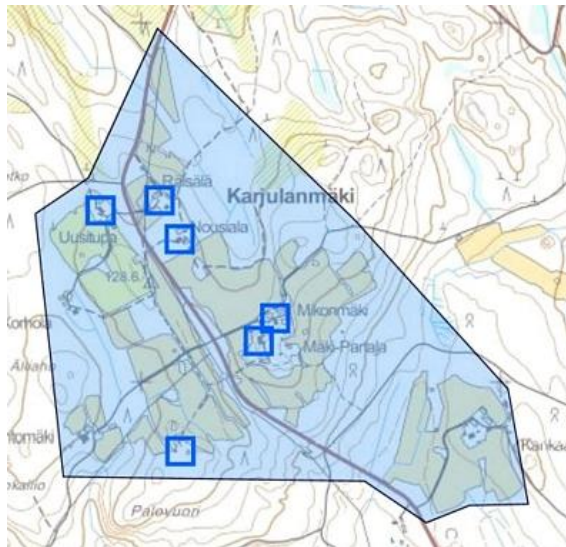
Aluetyyppi: arvoalue

A

ALUERAJAUS JA SIJAINTIKARTTA

Vanha raja

Uusi raja

ALUEEN KUVAUS JA HISTORIA

Näkymä peltotieltä Mäki-Partalan suuntaan.

Räisälä tiemaisemassa kylän pohjoisreunalla

Karjalanmäen kyläkokonaisuus sijaitsee kumpuilevalla peltoaukealla. Alueen rakennuskanta muodostuu perinteisistä, 1800- ja 1900-luvulta olevista maalaistaloista yksikerroksisine, satulakattoisine päärakennuksineen ja vuoraamattomine aittoineen ja talleineen. Alueen rakennuskanta on rakennettu 1800- ja 1900-luvuilla. (Inventointi 1994, 2003)

Päivitys 2015 (Ahola):

Karjalanmäki on mäkikylä Partalansaarella, joka luetaan Saimaan suurimman saariin. Saarella on viisi kylää, joista Karjalanmäki, Auvila ja Kaartilankoski kuuluvat Sulkavan kuntaan ja Keriniemi ja Kietävälä Puumalaan. Vedenkoskemattomalla moreenimuodostumalla sijaitsevan Karjalanmäen talot sijaitsevat vähintään korkeustasolla 120 m mpy. Etenkin etelästä päin saavuttaessa kylälle nousee jyrkkä mäkiä pitkin, nousua on vajaat 40 m noin 500 m matkalla.

Pellot ovat tyypillisesti ulottuneet mäenkumpareiden lakialueille asti. Kiviröykkiöiden reunustamat peltotiet erottuvat maisemassa niiden varsilla kasvavien lehtipuiden, kuten pihlajien muodostamina kiiloina. Kylätie kulkee kumpuilevan kylämaiseman halki asutusta alempana, kaakon - luoteen suuntaisessa notkelmassa. Maiseman pääsuuntaus on ohjannut myös asutuksen ja peltoteiden sijoittumista. Jonkin verran on myös poikittaisia tilusteitä.

Mäkikylän korkeimmalla kohdalla, rinteitä nousevien peltojen huippupisteen muodostavat Mikonmäen ja Mäkipartalan rakennusryhmät. Aikoinaan yhtenäinen peltoaukea yhdisti hajallaan sijaitsevan asutuksen, mutta viime vuosikymmeninä tehdyt peltolohkojen metsitykset ovat paikoitellen sulkeneet näkymiä talojen väliltä ja tieltä taloille, mm. Nousiala ja Uusitupa jäävät piiloon lehtipuumetsiköiden taakse. Osaltaan kylämaisemia sulkevat tien varren ojien reunoilla kasvavat pusikot.

Mäkikylässä on kahdeksan taloa, joista kolme on jäänyt autioksi. Lopuissa asutaan tai ne ovat vapaa-ajan käytössä. 1800-luvulle palautuvaa, ulospäin perinteikkäässä asussaan säilynyttä puurakennuskantaa on jäljellä enää kolmella tilalla eli Uusituvassa, Mäki-Partalassa ja Palomäessä (Kalliomäki), joista kahdessa jälkimmäisessä käyttö on vähäistä tai se on kokonaan muuttunut alkuperäisestä. Nousialan päärakennus edustaa 1900-luvun alun puurakentamista, mutta on tyhjillään. Tiemaiseman kiintopisteinä olevissa Räisälän ja Mikonmäen talouskeskuksissa rakennuskanta on uudistunut 1900-luvun eri vuosikymmenillä, mutta säännönmukaiset pihapiirit asettuvat luontevasti peltomaisemaan. Korholan ja Rantomäen pihapiirit ovat uusiutuneet, ja etenkin Korhola jää ydinmaiseman ulkopuolelle.

Karjalanmäkeen kuuluu myös mäen kaakkoispuolella, selvästi alempana sijaitseva Kankaanahon tilakeskus, joka muodostaa itsenäisesti eheän pienmaiseman. Pelto on säilyttänyt 1800-luvulle palautuvan muotonsa, rakennuskanta näyttää uudistuneen 1900-luvun keskivaiheilla.

Kankaanahon eteläpuolella, metsittyneiden peltojen keskellä on maaseudun perinteiseen tapaan rakennettu, peruskorjattu 1930-luvun talo, jota ympäröineen pienen peltomaiseman tilalla on metsikkö.

Päivitys 2015 (Ahola):

Karjalanmäen mäkikyläalueella on neljän kantatalon maita, talojen Korhola 1, Mäkipartala 3, Nousiala 4 ja Suuripartala 5. Nykyisen tien länsipuolella saman suuntaisena kulkeva peltotie (vanha kylätie) sijaitsee kantatalojen isojaon aikaisella rajalinjalla. Nykyinen tie eli Keriniementie on rakennettu nähtävästi vasta 1900-luvun puolella.

Kylästä on säilynyt 1600-luvun maakirjakartta. Karttaa on vaikea sijoittaa nykyiseen ympäristöön, mutta sen mukaan minkä laatuiseksi maita kuvataan on mahdollista päätellä, että kylän vanhimmat pellot ovat sijainneet kahden notkelman välisellä selänteellä, nykyisen tien länsipuolella. Tällä alueella ovat sijainneet myös neljän kantatalon vanhat tonttimaat, jotka nähtävästi kaikki ovat autioituneet 1700- ja 1800-lukujen kuluessa, tavallisesti talojen halkomisen yhteydessä. Kahden talon tonttimaat näyttäisivät olleen em:n peltotien varrella, ehkä Lajuntien risteyksessä tai hieman pohjoisempaan talojen 1 ja 5 rajalla. Lisäksi yksi vanha tonttimaa näyttäisi maakirjakartan mukaan olleen edellä mainituista hieman pohjoiseen, peltotien varteen jäävällä nyppylällä, ennen nykyistä Uusituvan taloa.

ALUEEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

- Mikonmäki
- Mäki-Partala
- Nousiala
- Palomäki
- Räisälä
- Suikanranta
- Uusitupa

ALUEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas

- ☐ Kulttuurihistoriallinen
- ☐ Historiallinen
- ☒ Maisemallinen
- ☐ Muu

Arviointi: Karjulanmäki on maisemallisesti merkittävä kyläkokonaisuus, jonka vanha rakennuskanta edustaa seudun perinteistä rakennustapaa. Karjulanmäki kuuluu Sulkavan vanhimpiin kyliin ja edustaa saaristoympäristöön sijoittuvaa mäkikyläasutusta.

KAAVATILANNE

Kaavat: Etelä-Savon maakuntakaava 4.10.2010 (maV-alue).

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava
RKY-pudokkaiden selvitys 2015:

ks. kuvissa karttakuva Karjulanmäen kylämaiseman uudesta aluerajauksesta.

MAAKUNNALLISEN MERKITTÄVYYDEN PERUSTEET

Karjulanmäki edustaa vanhaa mäkikyläasutusta saaristoympäristössä. Se lukeutuu Sulkavan vanhimpiin kyläasutuksiin. Kylämaisemassa on säilynyt vanha maiseman pääsuuntausta mukaileva peltomaisema sekä harjanteita seuraileva asutus. Taloissa rakennuskannan ikäjakauma on suurta, mutta uusiutumista huolimatta pihapiirit ovat säilyneet maataloille tyypillisinä, pää- ja talousrakennusten rajaamina ja melko avoimina. Kylän asutuksen alkuaikoihin palautuvat ja 1700- ja 1800-lukujen kuluessa autioituneet kantatalojen asuntotontit ovat nähtävästi säilyneen rakentamattomina vanhan peltotien varrella.

Kylän maisemakuva on kuitenkin jossakin määrin taantunut sitten edellisen inventoinnin. Maisemallista edustavuutta on heikentänyt aktiivitulojen väheneminen, asutuksen väheneminen ylipäättään ja peltopinta-alan pieneneminen.

MAAKUNNALLINEN VERTAILU

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävien maisema-alueiden päivitysinventoinnissa kohteista putosi pois erityisesti saaristoympäristön kyläalueita maisemassa tapahtuneen taantumisen vuoksi (maisemien sulkeutumista, viljelyn loppumista).

Karjulanmäki on edelleen yksi sijaintinsa puolesta vaikuttavimpia mäkikylä.

Uhkatekijät: Nousialan tilan päärakennukselle haettiin vuonna 2008 purkamislupaa, josta Etelä-Savon ympäristökeskus teki valituksen.

Maisemien sulkeutuminen metsätalouden korvatesa maatalouden.

PÄÄTÖKSET JA LAUSUNNOT

Sulkavan valvontalautakunnan purkamislupa numero 2008-2001, 10.6.2008, § 25 koskien Nousialan tilan asuinrakennuksen purkamista.

Etelä-Savon ympäristökeskus, 2.7.2008, Dnro ESA-2008-L-333-216, valitus maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa purkamislupa-asiassa Kuopion hallinto-oikeuteen.

LÄHTEET JA VALOKUVAT

Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet -rekisteri. Etelä-Savon maakuntaliitto. Inventointikortti vuodelta 1984 Kirsti Kovanen.

Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1974. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 20:1974.

Sulkavan valvontalautakunnan katselmus Nousialan tilalla 9.6.2008; mukana maakuntamuseotutkija Jorma Hytönen.

Maakirjakartta 1645, Sulkava, Karjulanmäki C 1 191-192. Kansallisarkisto.

Pitäjänskartta 1848, Sulkava, lehti 3144 08. Kansallisarkisto.

Seppänen, Paavo 1999. Sulkavan historia I. Sulkava vuoteen 1860.

Etelä-Savon maakuntaliiton arkisto 4272–4275, 20810–20815.

SIIRLAHDEN MAISEMA

Maakunta: Etelä-Savo

10620

Kunta: Mäntyharju

Kylä: Kyttälä

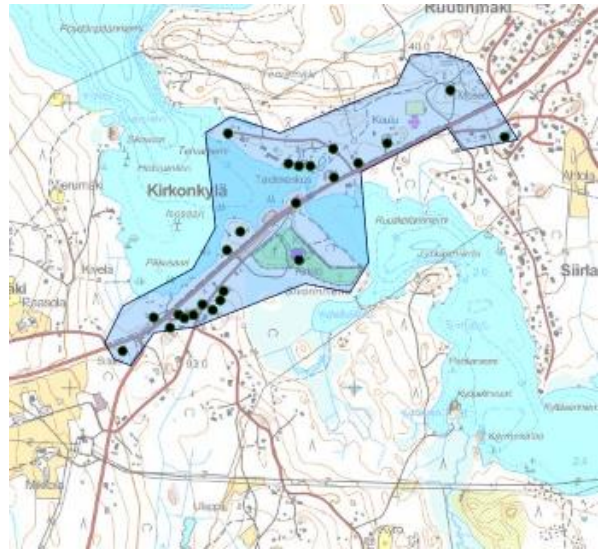
Aluetyyppi: arvoalue

A

ALUERAJAUS JA SIJAINTIKARTTA

Uusi rajaus, Siirlahden maisema

RKY 2009

ALUEEN KUVAUS JA HISTORIA

Kirkonkylänlahti

Vanhaa puutaloasutusta Suuren Savontien varrella.

Siirlahden maisema-aluekokonaisuus pitää sisällään kirkonkyläkeskustassa sijaitsevaa vanhaa asutusta sekä sen välittömässä läheisyydessä olleen Paasolan kylän ja lähelle palveluja syntyneitä varhaista huvila-asutusta. Lisäksi alueen sisälle jää valtakunnallisesti merkittävän Mäntyharjun kirkonkylän vanha keskusta (oma aluekortti) ja siellä sijaitsevat julkiset rakennukset sekä kauppa- ja asuinrakennukset.

Kirkonkylänlahden rantamilla näkyy eri-ikäistä, pääasiassa 1900-luvun alkupuolen tai keskivaiheen huvila- ja kesämökkiasutusta. Suurin osa on inventoitu, mutta yleis- ja asemakaavoituksen yhteydessä olisi tärkeää inventoida myös rantojen huvilat ja viikonloppumajat Paasolan rannasta, Pöydänpäänniemestä, Tervaniemestä ja Jyrkänniemestä.

Paasolanmäellä, vanhojen kapeiden kyläteiden varsilla ja rannassa, säilyneet puutalot muodostavat eheän rakennetun ympäristön, joka edustaa rakennuskannaltaan ja kyläarkkitehtuuriltaan maaseudulle

tyypillistä rakennustapaa 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alkupuoliskolta. Mäen laella on maataloja, ja tilattomien asumuksia löytyy Kirkonkylänlahden puoleisilta rinteiltä, kinttupolkumaisten kujien varsilta. Lisäksi alueella on 1900-luvun alku- ja keskivaiheilla rakennettuja kesähuiloita, joista osa on rakennuksina alueensa helmiä. Lähes kaikki talot ovat säilyneet yleisilmeeltään, joskin rakennusten julkisivuissa näkyy myös korjausten tuomaa kerroksellisuutta. Kapeiden kyläteiden varsilla on kiviaitoja. Kylältä vie tie Pölhon luonnonhiekkapoukamaan, joka on käytössä uimarantana. Maatalouden ja vakinaisen asutuksen väheneminen on vaikuttanut kylän maisemalliseen luonteeseen. Peltojen ja niittyjen metsittymisen myötä maisemat ovat sulkeutuneet, etenkin lahdelta päin.

ks. lisätietoa rky-alue: Mäntyharjun vanha keskusta
ja Paasolanmäki

Mäntyharjun seurakunta perustettiin 1595 ja kirkko rakennettiin kahden linnaläänin eli Hämeen ja Savon välisen kruunun vallantien tuntumaan. Tie tunnetaan nimeltä Suuri Savontie, ja sen syntyvaiheiden oletetaan liittyvän Olavinlinnan perustamiseen 1470-luvulla. Tie kulki Anetun ja Kuortin kautta Puruveden eteläpuolitse Pertunmaan Mäkilvolaan, edelleen Karankamäkeen, Lahnaniemeen ja Toivolaan, josta oli matkaa Mäntyharjun kirkolle vajaa 20 km. Mäntyharjun kautta kulkenut ikaikainen talvitie haarautui Anetun kohdalla kesätiestä ja vei jääntyneitä järviä ja soita myöden joko Kukonkorven kautta Valkealan Tuohikottiin tai Pyhäveden kautta Lappeen (karjalan) suuntaan, jälkimmäinen reitti kulki lähimmillään vain muutaman kilometrin päässä kirkosta.

Vanhin kärryillä kuljettava tie on johtanut kirkolle eli Kyttälän kylälle Kiepinsalmen suunnalta ja päättynyt Paasolan kylän rajoille. Muutoin kirkolta lähti vain polkuja ja pitkosteitä eri puolelle pitäjää. Mäntyharjun tieverkkoa päästiin rakentamaan Suomen sodan jälkeen. Pitäjäläiset saivat tien kirkolta Miekansalmen kautta suurelle Savontielle 1840-luvun jälkipuoliskolla ja seuraavalla vuosikymmenellä valmistui maantie kirkolta Virransalmen kautta littiin.

Mäntyharjun historiaan on antanut oman leimansa sijainti Ruotsin ja Venäjän rajaseudulla ja siitä aiheutunut hallinnon hajanaisuus. Turun rauhassa 1743 Mäntyharju jaettiin kahtia osan jäädessä Ruotsin ja osan Venäjän puolelle; kirkonkylä jäi Vanhan Suomen puolelle. Yhdistyminen tapahtui uudelleen 1809, jolloin Ruotsilta vallattu Suomi liitettiin Venäjään. Hallinnollisesti Vanhan Suomen yhdistäminen Suomen suuriruhtinaskuntaan tapahtui vuoden 1812 alussa.

ALUEEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

- Kivelä
- Kumpula, vanha posti
- Mäntylä
- Paarmantalo, Ahtola
- Paasola
- Sakari
- Vanha-Ristola
- Vierumäki
- Viljamakasiinit
- Vuorela

ALUEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas

- ☒ Kulttuurihistoriallinen
- ☒ Historiallinen
- ☒ Maisemallinen

Muu

Arvo: Vesistömaisema on keskeinen osa Mäntyharjun vanhan kirkonkylän kyläkuvaa ja maisemallista luonnetta. Merkittävä osa keskusta-alueen toiminnoista ja vanhoista rakennuksista sijaitsee rantavyöhykkeellä. Maakunnassa ovat Paasolanmäkeä vastaavat, modernilta rakentamiselta säästyneet pienipiirteiset kyläaluekokonaisuudet käyneet jo harvinaisiksi.

KAAVATILANNE

Kaavat: Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava
RKY-pudokkaiden selvitys 2015:

SIIRLAHDEN MAISEMAN MAAKUNNALLISEN MERKITTÄVYYDEN PERUSTEITA
Salmelan edustalla sijaitseva järvimaisema ranta-alueineen on olennainen osa historiallista kirkkomaisemaa. Kirkko on perinteiseen itäsuomalaiseen tapaan rakennettu vesiliikenneyhteyksien varrelle. Kirkonkyläkeskustan vanhoista julkisista rakennuksista valtaosa on rantavyöhykkeellä. Vaikka päähuomio on kirkonseudun maisemallisen luonteen esille tuomisessa, ulottuu alue etenkin koillisessa myös etäämmälle rannasta, koska selkeyden vuoksi on rajattu mukaan koko rky-alue (Mäntyharjun kirkonkylän vanha keskusta).

Kirkkomaata vastapäätä sijaitsevalla ranta-alueella, Siirlahdentien ja rannan välissä, on säilynyt entinen posti ja nimismiehen asunto, jotka edustavat hirsirakentamista ja 1900-luvun alun puurakentamisen tyylipiirteitä. Niistä hieman ylempänä vanhan ja uuden tien välissä on kaksi pitäjänmakasiinia. Kaikki neljä rakennusta edustavaa toimintaa, joka perinteisesti sijoittui kirkonkylälle.

Siirlahden maisema-alueen ulkopuolelle jäävät Kiiskintien varrella sijaitsevat kaksi yleiskaavassa suojeltua puurakennusta sekä Kiiskin talo. Kaikki kolme ovat tärkeä osa vanhan kirkonkylän rakennetun ympäristön historiallista monipuolisuutta ja kyläkuvaa.

Maakunnassa ovat Paasolanmäkeä vastaavat, modernilta rakentamiselta säästyneet pienipiirteiset kyläaluekokonaisuudet käyneet jo harvinaisiksi. Lisäarvoa Paasolanmäelle antaa sen sijainti valtakunnallisesti merkittävän vanhan kirkonkylän reunalla. Paasolanmäen kohdalla muutokset maankäytössä ovat heikentäneet alueen maisemallista luonnetta, ja sen vuoksi tärkeimmät arvopiirteet liittyvät rakennetun ympäristön historialliseen todistusvoimaan, joka perustuu mäellä säilyneeseen vanhaan tiestöön ja maalauskylälle tyypillisiin asumuksiin. Lisäksi kirkonkylän läheisyys näkyy alueella jo 1900-luvun alkupuolella rakennettuina huviloina.

Alueen kulttuurimaisemiin ja luontoarvoihin pääsee tutustumaan virallisia ulkoilureittejä pitkin. Siirlahden maisemapolku alkaa kirkolta ja kulkee hautausmaan ja rannan välissä Jyrkänniemeeseen, jonne pääsee lahdelman yli rakennettua puusiltaa pitkin. Luontopolkuja kulkee myös Tervaniemessä.

Siirlahden maisema on rajattu pienemmäksi mitä vuoden 1993 RKY-rajaus. Alueesta rajattiin pois Kyttäsenniemeen vievän tien ja rannan väliin jäävä ajallisesti kerroksellinen omakotiasutus, vaikkakin erityisesti rantatonteilla on jonkin verran rakennushistoriallisesti arvokkaita 1900-luvun alun ja keskivaiheen puurakentamista edustavia pihapiirejä, joita ei ole suojeltu yleis- eikä asemakaavalla.

Rajauksen ulkopuolelle jätettiin myös kirkonkylätaajamaan rajautuva avoin peltoalue keskustan länsipuolelta. Vaikka alue on sinänsä vanha ja tyypillinen kirkonkylään rajautuvana rakentamattomana maisemavyöhykkeenä, ei pelto tieleikkauksen vuoksi avaudu tielle eikä alueella oleva tilakeskuskaan ole vanha, vaan 1960-70-luvulta.

LÄHTEET JA VALOKUVAT

Martti Favorin, Mäntyharjun historia I, 1860-luvulle, 1975, s. 441–445.

Martti Favorin, Mäntyharjun historia II, 1860-luvulta 1980-luvulle, Mikkeli 1983, s. 103.

RAIKUUN HISTORIALLINEN MAISEMA

Maakunta: Etelä-Savo

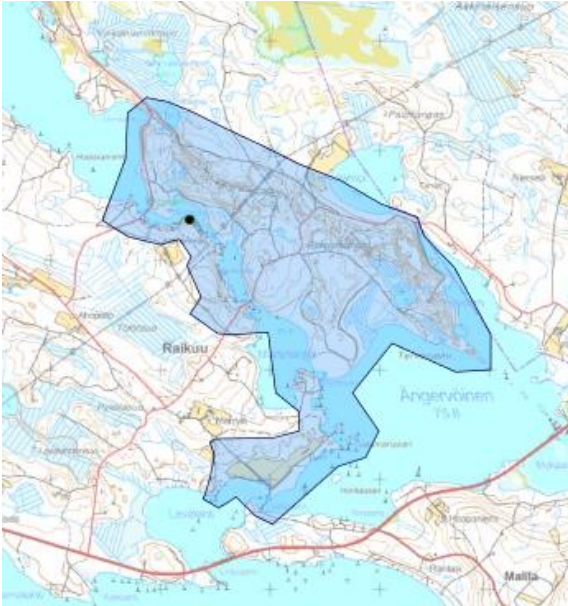
10619

Kunta: Savonlinna

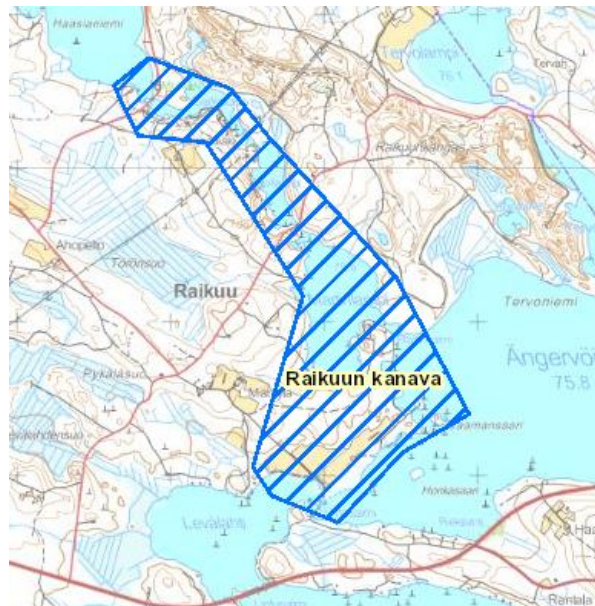
Kylä: Raikuu

Aluetyyppi: arvoalue

A

Uusi rajaus, Raikuun historiallinen maisema

RKY 2009

ALUEEN KUVAUS JA HISTORIA

Raikuun talo, vanhan kantatalon nro 3 paikalla (Rinkilä), 1700-luvulle palautuvan tien varrella. Pelloilla komea lehtikuusimetsikkö.

kivikautinen asuinpaikka Martinniemeen vievän tien varrella, takana harjuselänne.

Raikuun kulttuuriympäristöalue on poikkeuksellinen ja laaja-alainen kulttuuri- ja sotahistoriallinen kokonaisuus, jossa eri aikakaudet kohtaavat. Alueelta on löytynyt tähän mennessä seitsemän kivikautista, yksi pronssi- ja yksi rautakautinen asuinpaikka sekä yksi varhaismetallikautinen röykkiö. Raikuun alueella sijaitsee 1700-luvun kylätie, kanava ja puolustusvarustuksia sekä ensimmäisen maailmansodan aikaisia kenttälinoitteita ja toisen maailmansodan aikaan rakennetun Salpalinjan puolustusvarustuksia.

Raikuu sijaitsee luonnonkauniissa, korkokuvaltaan hyvin vaihtelevassa harjuympäristössä. Talot ovat sijainneet ensisijaisesti kanavan kautta kulkevan kylätien varrella, kaksi kantataloa molemmin puolin Raikuun kanavaa. Avointa peltomaisemaa on jäljellä Mäntylän talon mailla, vanhan Virtasalmen kautta kulkeneen kylätien varrella sekä Tervelammen rannalla, jonne viljelykset on raivattu viime sotien jälkeen. Virtasalmen kylätien sillasta on jäljellä kiviperustusta.

ALUEEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

➤ Salpalinjan varustukset Raikuussa

ALUEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas

- ☒ Kulttuurihistoriallinen
- ☒ Historiallinen
- ☒ Maisemallinen
- ☒ Muu

Arviointi: Raikuun alue on ollut vuosisatoja sotilaallisesti tärkeä. Raikuussa sijaitsevat Salpalinjan varustukset ovat Suomen merkittävimpiä ja omaleimaisimpia Salpalinja-osuuksia. Alueen kulttuurihistoriallisiin kerrostumiin kuuluva, valtakunnallisesti merkittävä Raikuun kanava on esimerkki 1700-1800-luvuilla rakennetuista avokanavista. Perintökohteet yhdessä harjuluonnon ja vesistöjen kanssa omaavat suurta nähtävyyssarvoa.

KAAVATILANNE

Kaavat: 4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava (maV-alue; vain osa aluekohteesta).

Puruveden rantayleiskaava 15.2.2005. Kaavaan merkitty viisi kulttuurihistoriallisesti tai historiallisesti arvokasta Salpalinjan kohdetta Ängervöisen ja Raikuun kanavan rannoilta.

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava:
RKY-pudokkaiden selvitys, 2015

MAAKUNNALLISEN MERKITTÄVYYDEN PERUSTEET

Raikuun kulttuuriympäristöalue on poikkeuksellinen ja laaja-alainen kulttuuri- ja sotahistoriallinen kokonaisuus, jossa eri aikakaudet kohtaavat.

Raikuun alue on ollut vuosisatoja sotilaallisesti tärkeä. 1700-luvun lopussa sinne on tehty vartiopaikkoja. Ensimmäisen maailmansodan aikana venäläiset kaivattivat sinne puolustusvarustuksia, ja 1940 siellä aloitettiin Salpalinjan puolustusvarustusten tekeminen. Raikuussa, Kerimäellä sijaitsevat Salpalinjan varustukset ovat Suomen merkittävimpiä ja omaleimaisimpia Salpalinja-osuuksia. Alueen kulttuurihistoriallisiin kerrostumiin kuuluva, valtakunnallisesti merkittävä Raikuun kanava on esimerkki 1700-1800-luvuilla rakennetuista avokanavista. Kanavan ylittävä soramaantie on myös 1700-luvulta, ja sen varrella on muutamia perinteikkäitä pihapiirejä sekä vuosisatoja asutut kantalojen paikat, kuten Raikuun kanavan itärannalla. Raikuun esihistoriallisen ja historiallisen ajan kulttuuriperintökohteita esitellään opastauluin. Perintökohteet yhdessä harjuluonnon ja vesistöjen kanssa omaavat suurta nähtävyyssarvoa.

MAAKUNNALLINEN VERTAILU

Vastaavanlaista, melko kompaktia aluetta, jossa olisi jäljellä kolmen eri sodan ajalta puolustusvarustuksia että alueen esihistoriasta kertovia muinaisjäännöksiä, ei ole mukana ESKU-tietokannassa.

Puumalansalmen seutu on yhtä monipuolinen, mutta kohteet ovat laajemmalla alueella.

LÄHTEET JA VALOKUVAT

ks. Aluekortit: Salpalinjan varustukset ja Raikuun kanava ja Kohdekortti: Salpalinjan varustukset Raikuussa.

Kansallisarkisto

Pitäjänskartat 1850 ja 1908, 4213 06 ja 09.

Uudistushakemisto: Kerimäki, Raikuun kylä

Heikki Rantatuvan Historialliset kartat.

Röös, Lars 1644. Maakirjakartta c1:147 Raikuu (Raikaa).

[http://www.vanhakartta.fi/historialliset-](http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_16458)

[kartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_16458](http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_16458)

Hiltunen, Pentti. Villalan historiaa lyhyesti.

<http://www.villala.net/index.php/palveluhakemisto/19-kylayhdistys2/tietoa-kylasta/5-villalan-historiaa-lyhyesti>

SAVONRANNAN KIRKONKYLÄN KOSKIMAISEMA

Maakunta: Etelä-Savo

10161

Kunta: Savonlinna

Kylä: Vuokala

Aluetyyppi: arvoalue

A

ALUERAJAUS JA SIJAINTIKARTTA

Vanha raja

Uusi raja

ALUEEN KUVAUS JA HISTORIA

Kirkonkylä sijaitsee Paasiveden ja Pyyveden välisessä kapeikossa, saariryhmän ja Orivirran pohjoispuolella, Joensuu-Savonlinna välisen syväväylän varrella. Kirkonkylätaajamaa jakavat lammet, Koskilampi ja Sahalampi, ovat virtavesityyppisiä läpivirtauslampia. Kirkko on rakennettu Koskilammen idänpuoleiselle moreenipeitteiselle kalliolle. Mäen kaakonpuoleista rinnettä nouseva katu on kylän liikekustaa. Taajama-alue on maastollisesti vaihtelevaa ja rinteet ovat olleet tavanomaisimpia rakennuspaikkoja.

Sahakylän aikainen, suunnittelematon rakennusvaihe näkyy rakennetussa ympäristössä asutuksen vapaamuotoisena sijoittumisena vesistöjen rantamille, usein jyrkillekin rinteille, ja vanhan maantien varteen. Sahan aikaista vanhaa puutaloasutusta on vielä jäljellä mm. kirkonkylän eteläosissa, vanhan maantien varrella. Uusittu voimalaitos on edelleen käytössä (uittoränni), sen yhteydessä on matkailukäyttöön kunnostettu myllyrakennus.

Itse sahasta on jäljellä vain makasiini ja tiilinen sahan halli korkeine piippuineen.

Kokonaisuuteen kuuluva Yläsuluntien (ent. Vuokalandtie) varsi on kirkonkylän vanha nauhamainen keskusta perinteisine palvelu- ja asuinrakennuksineen, jotka edustavat 1900-luvun alun puurakennustapaa ja muodostavat yhtenäisen alueen kylänraitin varteen. Maakunnassa tyypillinen ensimmäisen polven kirkonkylä ja perinteiset kirkonkylän rakennukset. Kasööri Koposen talo on 1900-luvun alussa rakennettu, rapattu hirsitalo.

Katso myös aluekortit: Vuokalan saha ja myllyn alue, Vuokalandtie, Yläsuluntie ja Pukkivirran maisema sekä Savonrannan liikeraitti.

Savonrannan kirkonkylää voi luonnehtia vesivoimakauden tehdasyhdyskunnaksi.

Kirkonkylä muodostui kosken partaalle, vuonna 1774 lähes asumattomalle seudulle perustetun vesisahan ympärille. Teollisuuden tarvitsema työvoima muodosti 1800-luvun lopulla yhdyskunnan, joka edisti liike-elämän kehittymistä. Kirkon rakentaminen ja kunnallishallinnon keskittäminen sahakylään teki pitäjän suurimmaksi kyläksi kasvaneesta Vuokalasta kirkonkylän ja kuntakeskuksen.

Kehityksen mahdollistivat maanomistusolot, sillä Vuokalan sahan lähialueet olivat sahan omistajien hallinnassa. Työväki sai rakentaa mökkinsä sahan maille. Sahan henkilökunta oli suurimmillaan 1870-1880 -lukujen vaihteessa, esim. 1877 henkilökuntaa oli yhteensä 133 työntekijää. Saha muutettiin höyrysahaksi 1874.

Sahakylässä asutuksen sijoittuminen oli ilmeisen vapaamuotoista. Ensimmäinen asemakaava (rakennuskaava) valmistui 1963 ja se ohjasi tonttien rakennusalat suoriin riveihin ja oikaisi kylän vanhoja sisäisiä kulkuyhteyksiä. Jo tätä ennen, 1940-50-luvuilla oli pyritty suunnitelmallisempaan rakentamiseen. Ensimmäinen asemakaava toi uutta pientaloasutusta mm. vanhan maantien ja myllykosken välille sekä sahan asuinalueelle.

ALUEEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

- Entinen pitäjätupa, kunnanhuone, Savonranta
- Kasööri Koposen talo, Savonranta
- Vuokalan mylly

ALUEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas

- ☒ Kulttuurihistoriallinen
- ☒ Historiallinen
- ☒ Maisemallinen
- ☐ Muu

Arviointi: Savonrannan kirkonkylä on vesivoimakaudella syntynyt tehdasyhdyskunta, maakunnalle tyypillinen ensimmäisen polven kirkonkylä, jossa on säilynyt monipuolisesti sekä tehdasyhdyskunnalle että kirkonkylälle ominaista historiallista rakennuskantaa.

KAAVATILANNE

Kaavat: 4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava (ma-alue).

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava
RKY-pudokkaiden selvitys 2015:

MAAKUNNALLISEN MERKITTÄVYYDEN PERUSTEET

Savonrannan teollisuushistoria näkyy höyrysahan tiilipiipun ansiosta myös taajaman sisääntuloväylille, maantielle ja järvelle. Sahakylässä vanhin asutus on hakeutunut sekä rannoille että ensimmäisen maantien varteen. Rantamaisemissa on säilynyt elementtejä, jotka kertovat kirkonkylän teollisuushistoriasta: tiilipiippu, makasiinit ja entistä työväen ranta-asutusta.

Toinen aikavaihe liittyy kirkonkylätaajaman kehitykseen, ja sen tunnusmerkkejä ovat kirkko ja pappila, kunnantupa ja vanhin maantie sekä liikeraitti.

MAAKUNNALLINEN VERTAILU

Vastaava teollisuuden synnyttämä kirkonkylä on Enonkoski.

Molemmat taajamat ovat rakentuneet vanhan koskipaikan ympärille, Savonrannassa kylän teollisuushistoriasta on kertomassa toiminnassa oleva sähkövoimalaitos ja museomylly sekä höyrysahan tiilirakennus piippuineen; Enonkoskella sahan rakennusten jäänteitä ja sahan asuin- ja konttorirakennus.

PÄÄTÖKSET JA LAUSUNNOT

Neuvonta-arkkitehdin lausunto 26.5.1999 ja muistiot 23.9.2002, 25.9.2000 ja 11.11.02.

Etelä-Savon ympäristökeskuksen päätökset 613/01 1.10.2001, 614/01 1.10.2001 ja ESA-2002-L-196-27 3.12.2002

LÄHTEET JA VALOKUVAT

Savonlinnan maakuntamuseo 1996.

Etelä-Savon rakennusperintö, Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984.

Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet –rekisteri. Etelä-Savon maakunta-liitto.

Savonlinnan seudun maisema-alueet. Täydennysinventointi 1998. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 39:2000.

Ahola,T. 2006. Savonranta. Kirkonkylän asemakaava. Kulttuuriympäristöinventointi. Raportti 26.8.2006.

Etelä-Savon maakuntaliiton kuva-arkisto: 2217, 4457-4460, 4454, 4456, 26713, 26714, 26718, 26722

KIVIMÄKI, ALANKO

Maakunta: Etelä-Savo

21032

Kunta: Pieksämäki

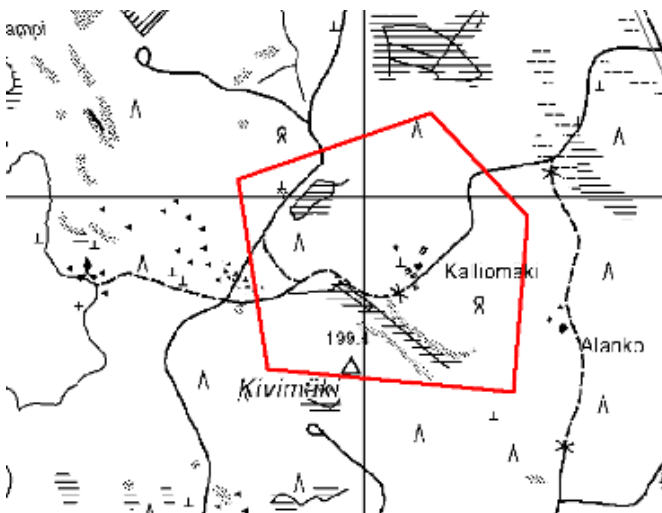
Kylä: Syvänsi

Osoite/sijainti: Syvänsi, 77570 JÄPPILÄ

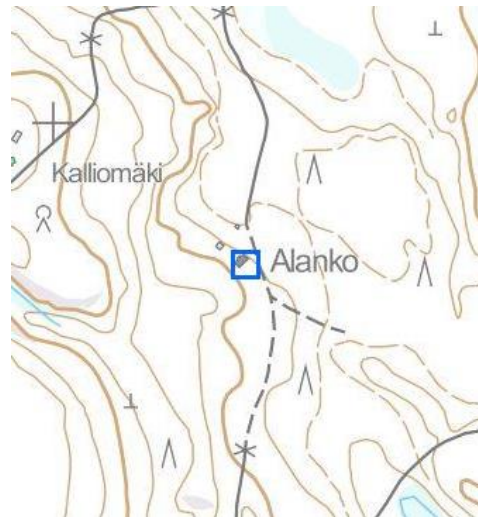
Kohdetyyppi: maa- ja metsätalous

KOHDERAJAUS

Vanha raja

Kohde

KOHTEN KUVAUS JA HISTORIA

Alkuperäisen luonteensa hyvin säilyttänyt talonpoikaistila, jonka rakennukset edustavat perinteistä savolaista rakennustapaa. Tiivis rakennusryhmä sijaitsee keskellä peltoaukeaa. Säännöllistä suorakaiteen muotoista pihaa reunustavat vuosisadan vaihteessa rakennetut pitkänurkkaiset ja satulakattoiset rakennukset: asuinrakennus, navetta ja aitat. Tiet ja pellot on aidattu kivi ja pisteaidalla. (Kovanen 1984).

Yksittäistalon peltoaukea on metsitetty, avoimena on vain pieni nurmipiha, jossa on jäljellä talo ja kaksi ulkorakennusta: sauna ja liiteri. Rakennuksia on kunnostettu. Pihaan on rakennettu grillikatos. (Ahola, 2015)

1800-luvun puolivälin tilannetta kuvaavaan pitäjänkarttaan (Kansallisarkisto, pitäjänkartat) on Kivimäen paikalle merkitty torppa. Kyseessä oli nähtävästi kruununtorppa, josta senaatin 1872 antaman määräyksen mukaan tuli valtion metsätorppa.

Tihusniemen ja Käpryn kyläkirjassa kerrotaan, että se osa Syvänsin kylää, jossa Kivimäki sijaitsee, liitettiin Joroisista Jäppilään vuonna 1913. Tämä Syvänsin kylän laaja alue oli aiemmin lähes kokonaan

ollut Syvänsin Hynnisten omistuksessa, mutta siirtynyt jo 1800-luvulla vapaaehtoisella kaupalla valtiolle. Aluetta kutsuttiin Sorsasalonsa kruununpuistikoksi. Alueella oli kruununtorppia, ja osa niistä oli asutettu jo Hynnisten aikaan.

Kivimäki oli yksi kruunun metsätorppista, joka itsenäistyi muiden rinnalla 1920 - 30-luvulla (laki 129/1922). Silloinen omistaja oli U. Hynönen. Viimeinen torppakontrakti oli tehty vuonna 1912 ja sen kesto oli 25 vuotta. Torppien itsenäistymisen jälkeenkin alueelle jäi maita Metsähallituksen hallintaan.

Entinen päärakennus on nykyään Varkauden metsästys- ja kalastusseuran käytössä.

KOHTEEN SISÄLTÄMÄT RAKENNUKSET

► Kivimäen päärakennus

KOHTEEN ARVIOINTI

Arvo: maakunnallisesti arvokas
☒ Rakennushistoriallinen
☐ Historiallinen
☐ Maisemallinen

Arviointi: Tilan rakennukset edustavat perinteistä savolaista talonpoikaista rakentamistapaa. Pihapiiri rakennuksineen on säilyttänyt alkuperäisen luonteensa erityisen hyvin. Kivimäki on entinen kruununtorppa.

KAAVATILANNE

Kaavat: 4.10.2010 Etelä-Savon maakuntakaava (maV-alue).

Etelä-Savon 2. vaihemaakuntakaava
 RKY-pudokkaiden selvitys 2015:

Kohde on paikallisesti merkittävä.

PERUSTEET ARVOLUOKAN MUUTOKSELLE

Peltoaukea on metsitetty, avoimena on vain pieni nurmipiha, jossa on jäljellä talo ja kaksi ulkorakennusta: uloslämpivä sauna ja hirsinen liiteri (ehkä entinen heinälato). Näin ollen kohteelle määritellyt arvopiirteet - peltomaisema ja eheä talonpoikaistilan pihapiiri - ovat heikentyneet merkittävästi. Jäljellä oleva päärakennus ei ole ikänsä puolesta erityisen harvinainen, mikäli inventointitietoihin merkitty rakennusaika, 1900-luvun alku, pitää paikkansa. Vuoliaiskattoinen, veistetyistä hirsistä tehty päärakennus voisi olla tätä vanhempikin. Pihapiiristä tehdyssä piirroksessa, joka tekstitiedon mukaan esittää vuoden 1900 tilannetta, talo on jo nykyisen kokoinen. Piirroksen mukaan nykyinen sauna on samalla kohtaa vinttikaivon vieressä kuin pyykkikota ja liiteri heinäladon paikalla (ei aivan vastaa nykyistä rakennusta).

Paikallisesti talolla on rakennushistoriallista merkittävyyttä, koska vastaavat vuoraamattomat, vanhoilla ikkunoilla ja avokuistilla säilyneet paritupapohjaiset talonpoikaistalot ovat jo yleisesti harvinaisia.

Takamaalle, metsän keskelle 1800-luvulla perustettuna entisenä kruunun metsätorppana Kivimäki, nykyisessä muodossaan, ilmentää seudun asutuksen historiaa ja omaa siten historiallista todistusvoimaa.

Uhkatekijät: Navetan katto on romahtanut. - Tilanne 2015: navetta ja monet muutkin pihassa olleet ulkorakennukset on purettu.

Kohde ei ole asemakaava- tai yleiskaava-alueella.

LÄHTEET JA VALOKUVAT

Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16/1993.

Etelä-Savon maakuntaliitto. Etelä-Savon kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet –rekisteri. Inventointikortti vuodelta 1984 Kirsti Kovanen.

Etelä-Savon esihistoriallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Museovirasto. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 20:1974.

Lehtiartikkeli Pieksämäen lehdessä 17.7.1987 Autiona.

Elämän kivi. Tihusniemen ja Käpryn kyläkirja. Pieksämäki 1998.

Etelä-Savon maakuntaliiton arkisto n:ot 3569, 3002-3003, 7603-7613, 25531-25537, 30840, 31015-31024.

inventoija: Kirsti Kovanen, päiv. Teija Ahola
